

**СОЦІАЛЬНО-ВІКОВА ГРУПА “МОЛОДЬ” ЯК НОСІЙ
СПЕЦИФІЧНОГО МОВНО-КОМУНІКАТИВНОГО ЗРАЗКА**

Олександр ПОЗДНЯКОВ (Івано-Франківськ, Україна)

У статті досліджується німецький молодіжний сленг та соціально-вікова група “молодь” як його носій. Визначено основні фази розвитку молоді людини. Здійснено характеристику інтенсивності та особливостей використання сленгу у кожній з них.

The German youth slang and the social-age group “youth” as its informant are investigated in this paper. The main stages of the young person’s development are established. The characteristic of intensity and peculiarities of using slang in each of them is made.

Молодіжний сленг набуває все більшого поширення у німецькомовному комунікативному середовищі. У зв’язку з цим однією з актуальних проблем у сучасній германістиці є дослідження молодіжного сленгу. Важливим аспектом при її вирішенні є визначення молоді як носія даного специфічного мовно-комунікативного зразка.

Метою статті є характеристика мовної поведінки німецькомовної молоді людини у процесі подолання нею відповідних етапів біологічного і суспільного розвитку.

Матеріалом дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних (англо- і німецькомовних) науковців.

При визначенні молоді як групи-носія специфічних мовно-комунікативних зразків виділяють загальний і конкретний варіанти її трактування.

У загальному розумінні “молодість – це період життя, який характеризується ростом і розвитком, особливо: період між дитинством і зрілістю” [27: 1210].

Б. Давід вважає періодом молодіжного спілкування вік від 13 до 18 років [9: 6]. Вітчизняні дослідники, зокрема, Л.П. Крисін [4], М.А. Грачов [1], Г.І. Краморенко [3], С.В. Копаєва [2] при визначенні молодіжного віку вказують на проміжок 13-35 років, а власне молодіжного спілкування – 13-22 роки.

К. Верлі стверджує, що “важко встановити чіткі універсальні рамки періоду між дитинством і зрілістю” [28: 8], посилаючись при цьому на психологічні особливості розвитку кожного окремо взятого індивіда. Дослідниця пов’язує молодіжний період з процесом пошуку власної ідентичності і формуванням особистості [28: 8].

Подібною точки зору дотримується П. Шлобінскі, він розглядає молодість як “життєвий період, у який індивід отримує можливості і передумови для самостійних дій” [25: 37].

Для Г. Генне молодість є “періодом квазірозподілу дорослих ролей, концентрації на особистих інтересах, участі у творенні молодіжних груп і субкультур” [12: 187].

Конкретне розуміння молодості як періоду та молоді як його представників передбачає її поділ на окремі групи за віковими показниками та соціальними ознаками.

Важливим у процесі дослідження є також встановлення особливостей мовного використання у межах тої чи іншої молодіжної групи. Найбільш придатною для цього вважаємо класифікацію, яка передбачає поділ процесу розвитку молоді людини на три соціально-вікові періоди (фази) :

- доадолесцентність (до 11-12 років);
- адолесцентність (12-19 років);
- постадолесцентність (до 25-30 років) [20: 312; 24: 104].

З точки зору медицини під адолесцентністю розуміють “стан або процес (статевого) дозрівання” [17: 14]. Період адолесцентності називають ще пубертатним або підлітковим. Однак варто вказати на відмінності між поняттями “адолесцентність” і “пубертатність” з соціолінгвістичної точки зору. Пубертатність охоплює стадію статевого дозрівання, у той час як адолесценція є віковою фазою між пубертатністю (завершенням дитинства) зрілістю, яка передбачає розподіл суспільних і групових ролей. Адолесцентність є соціально обумовленим поняттям і “... може відбуватися рано (10/11 – 14 років), на проміжній стадії (14 – 16/17 років), або пізно (16/17 – 21 рік), у той час як пубертатність розпочинається, як правило, у 8 років у дівчат і у 10 років у хлопців та триває зазвичай 4,5 роки” [16: 5].

М. Райнке відзначає, що “з соціологічної точки зору адолесцентність є періодом у житті індивіда, коли суспільне середовище, у якому він живе, уже не розглядає його як дитину, однак ще не надає повного статусу, ролей і функцій дорослої людини. Адолесцентність не визначається конкретним часовим проміжком, як фізична пубертатність, і є різною за формою, змістом і тривалістю залежно від культурного і соціального середовища” [22: 295].

Спробуємо простежити біологічний розвиток індивіда, зміну кола суспільних зв'язків і вплив цих детермінант на його мовну поведінку у кожному вказаному вище періоді.

Період доадолесцентності є, за твердженням П. Екерт, малодослідженим з точки зору соціолінгвістики [11: 8]. Я. Андроутсопуолос вважає причиною цього припущення, що “усвідомлення соціолінгвістичних цінностей мовної варіації розвивається лише в період адолесцентності” [6: 15]. Однак, на думку дослідника, структурована мовна варіація і соціолінгвістична свідомість виявляються вже у трирічному віці [6: 15]. При цьому мовна варіація дітей і доадолесцентів залежить від суспільно-економічного статусу батьків, тобто, відповідає сімейним зразкам [23: 83; 11 : 8]. У період дитинства мовний вплив однолітків поступово зростає. Відбувається переорієнтація у напрямку від сім'ї до групи як у ціннісному, так і у мовному плані [15: 182]. За Х. Келле та Г.

Брайденштайном, “у 10-12-тирічному віці спостерігається стрімке розширення комунікативного репертуару, діти є учасниками різноманітних типів взаємодії і залежно від цього обирають певну модель мовної поведінки” [14: 23].

Старші діти у своєму повсякденному житті часто зустрічаються із зразками специфічно молодіжного спілкування внаслідок безпосереднього контакту або через засоби масової інформації [6: 15]. На початковому етапі ці “молодіжні” висловлювання є простим наслідуванням і їх використання не обумовлене комунікативною ситуацією. І лише згодом контекстуальне вживання даних слів та виразів виражається у процесі так званої мовної ідентифікації: “ ..мовець намагається репрезентувати себе квазі-повноцінним членом групи, до якої прагне належати, ... вказуючи у такий спосіб на прощання з дитинством і власною компетентністю у специфічно молодіжному спілкуванні” [6: 16].

Отже, доадолесценти виявляють схильність до включення у свій комунікативний репертуар окремих специфічно молодіжних мовних зразків, однак їхнє використання не є контекстуально і ситуативно обумовленим. На думку П. Екерт, дана відсутність мовної диференціації пов'язана з тим, що у доадолесцентний період індивід перебуває під сильнішим впливом сімейних норм і цінностей, ніж молодіжного субкультурного середовища [11: 8].

Визначальним для адолесцентності С. Аугенштайн вважає “не лише інтенсивну зацікавленість власним тілом, але й творенням цілісного “Я” [7: 26].

Важливим етапом у соціолінгвістичному розвитку індивіда є пубертатність та перехід на новий рівень суспільної взаємодії. У період адолесцентності він отримує більше свободи у виявленні власної соціальної активності, виникає зацікавленість експресивними субкультурними груповими стилями, збільшується обсяг отримуваної мас-медійної інформації. “Молоді люди змушені шукати нову соціальну ідентичність, у якій провідну роль відіграють групова приналежність, сексуальність, привілейований статус серед однолітків. Це призводить до «вибуху мовної активності» [11: 14].

У той час, як у доadolescентний період вибір комунікативних зразків визначається сімейними мовними традиціями, для адолесцентів релевантними у цьому відношенні є соціальні категорії певних молодіжних субкультур [10: 189].

Процес збільшення частоти використання зразків специфічно молодіжного спілкування може бути спричиненим дією двох протилежних соціальних сил. З одного боку, це захоплення певним субкультурним стилем та прагнення ідентифікувати себе як його представника за допомогою мовних засобів, з іншого – спроба батьків та вчителів (наставників) чинити тиск на мовно-комунікативну поведінку молодого індивіда шляхом примусового дотримання норм мовного стандарту. У останньому випадку протиріччя між груповою орієнтацією і впливом дорослих за умови домінування субстандарту є імпульсом до так званого “adolescентного мовного екстремізму” [8: 184] – молодь навмисне використовує експресивні і табуйовані вирази з метою провокативного впливу на батьків та(або) вчителів. Згідно твердження Я. Андроутсопулоса, “за таких обставин використання елементів молодіжного спілкування у період адолесцентності сягає свого квантитативного і квалітативного апогею” [6: 18].

Використання специфічно молодіжних мовних зразків поступово зменшується, насамперед, у зв'язку із процесом соціального “дорослішання” індивіда. Відбувається переорієнтація від субкультурних внутрішньогрупових інтересів до потреб дорослої людини. Усвідомлення необхідності пошуку роботи, зміна кола комунікативних партнерів зумовлюють “відмову від багатьох елементів неформального молодіжного спілкування на користь розмовного або стандартизованого варіантів німецької мови” [5: 6].

Згідно даних досліджень, здійснених Г. Генне, активність використання німецького молодіжного сленгу починає спадати вже в учнів старших класів [12: 65].

Однак гранична верхня межа молодіжного віку є нечіткою. Вікові рамки остаточного завершення періоду адолесцентності суто індивідуальні і пов'язані

з отриманням відповідних соціальних прав і обов'язків. Зокрема, “студент, процес фізичного росту і дозрівання якого уже завершився, використовує у своїй комунікації молодіжні мовні зразки, на відміну від сімнадцятирічного робітника, чиє спілкування більш наближене до дорослого оточення” [21: 68].

Переходом до постадоlesцентності, або періоду “молодих дорослих” Дж. К. Чамберс вважає наступні зміни життєвих умов: “Традиційними наріжними каменями є кар'єра, шлюб і сім'я. Ці та інші ролі, виконання яких беруть на себе молоді дорослі, передбачають збільшення відповідальності. Замість можливості користування сімейною власністю батьків виникає необхідність придбання речей для власної сім'ї. Це період, коли люди вчаться працювати, виконувати розпорядження і накази та віддавати їх. У той час, як адоlesценти піклуються про себе, молоді дорослі повинні також піклуватися про інших” [8: 177].

У період постадоlesцентності поступово руйнуються набуті субкультурні зв'язки, більшу частину часу займає професійна комунікація. Особливо помітно швидко даний процес відбувається у молодих людей, професії яких передбачають перспективу кар'єрного росту та використання на робочому місці стандартизованого варіанту мови як обов'язкову умову [6: 20].

Зміни мовно-комунікативних зразків можуть відбуватися різко або поступово. У першому випадку це може викликати соціальні конфлікти і бути причиною психічних травм. Однак найчастіше такий перехід відбувається шляхом поступової заміни специфічних молодіжних мовних елементів на стандартизовані або розмовно-побутові. При цьому мовець може продовжувати використовувати окремі мовні елементи, характерні для періоду власної адоlesцентності, не поповнюючи свій лексичний запас новими, більш сучасними. Такі слова та вирази використовуються для демонстрації тривалих інтерперсональних зв'язків комунікативних партнерів [6: 21].

Винятками є люди, професійна діяльність яких передбачає, а іноді змушує до використання специфічно молодіжних мовних зразків. Це, насамперед, музиканти, продавці певних крамниць, працівники клубів, ведучі

передач, автори друкованих видань, публічні особи, творчість яких орієнтована на молодого споживача.

Аналізуючи особливості мовного використання у кожному із трьох вказаних вище соціально-вікових періодах, можна зробити висновок, що власне молодіжне спілкування репрезентоване адолесцентами, які виступають його активними творцями і носіями.

Про це свідчать і тенденції сучасних лінгвістичних досліджень у даній галузі, більшість яких орієнтована на вивчення мовного використання у адолесцентний період. Зокрема, об'єктом досліджень Ф. Янушека і П. Шлобінські [13] є спілкування 13-19-річних, Е. Нойланд [18] і М. Гайнеманн [19] – 17-19-річних, Й. Швіталли [26] – групи гімназистів.

Варто відзначити, що соціально-вікова група адолесцентів є неоднорідною. Вона включає представників різноманітних субкультурних, соціальних і етнічних груп. Відмінності між ними виявляються у стилі одягу, поведінці, особистих інтересах, способі самоствердження та мові. Порівняльне дослідження П. Шлобінські [25] спілкування групи панків і членів католицької церковної групи вказує на залежність вибору мовних зразків від соціальних та ідеологічних чинників.

Встановлено також, що активність використання молодіжного сленгу, а власне, його експресивних та пейоративних елементів, обернено пропорційна рівню освіченості та матеріальної забезпеченості комуніканта [6: 6].

Відмінності у спілкуванні адолесцентів залежать також від їх етнічної приналежності. Прикладом цього є так званий “канацький сленг”, творцями і головними носіями якої є нащадки турецьких емігрантів у Німеччині, проте зараз вона набуває популярності серед етнічно німецької молоді.

Здійснене дослідження показує, що молодь є неоднорідною групою як у віковому, так і у соціальному плані. Тому при дослідженні німецького молодіжного сленгу необхідним є врахування внутрішньої гетерогенності його носіїв. Елементи специфічного молодіжного спілкування більшою або меншою мірою притаманні представникам усіх періодів розвитку молодого індивіда.

Однак власне молодіжні мовно-комунікативні зразки як відображення внутрішнього світу індивіда, сфери його інтересів і способу мислення активно виявляються у період прощання з дитинством і переходу на стадію домінантної ролі субкультурних групових взаємодій однолітків і поступово зменшуються із початком професійної діяльності та створенням сім'ї.

Перспективу подальших досліджень у даному напрямку вбачаємо у виявленні та описі вікових і соціальних чинників, які детермінують специфіку спілкування у молодіжному періоді.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Грачев М.А. Словарь современного молодежного жаргона. – М.: Эксмо, 2007. – 666 с.
2. Копаева С.В. Классификация фразеологизмов в языке немецкой молодежи // Вестник СевКавГТУ. – Ел. ресурс: <http://www.student.ncstu.ru/Science/articles/vak/1/hs/17.pdf>
3. Краморенко Г.И. О влиянии молодежной культуры на формирование лексикона молодежного языка ФРГ // Социальные варианты языка. – 2. – Нижний Новгород, 2003. – Ел. ресурс: http://www.ksu.ru/f10/publications/2004/articles_1_1.php?id=3&num=23000000
4. Крысин Л.П. Иноязычное слово в контексте современной общественной жизни // Русский язык конца XX столетия (1985-1995). – М., 1996. – С. 142-161.
5. Androutsopoulos J. Deutsche Jugendsprache. Untersuchungen zu ihren Strukturen und Funktionen. – Frankfurt am Main; New York: Peter Lang, 1998. – 684 S.
6. Androutsopoulos J. Von fett zu fabelhaft: Jugendsprache in der Sprachbiographie // Osnabrücker Beiträge zur Sprachtheorie. – 2001. – №62. – S. 55-78.
7. Augenstein S. Funktionen von Jugendsprache in Gesprächen Jugendlicher mit Erwachsenen // Androutsopoulos J., Scholz A. Jugendsprache. – Frankfurt am Main: Peter Lang, 1998. – S. 167-194.
8. Chambers J.K. Sociolinguistic theory: linguistic variation and its social significance. – Oxford: Blackwell, 1995. – 284 P.

9. David B. Jugendsprache zwischen Tradition und Fortschritt: ein aktuelles Phänomen im historischen Vergleich. – Alsbach: Leuchtturm Verlag, 1987. – 153 S.
10. Eckert P. Adolescent social structure and the spread of linguistic change // *Language in society*. – 1988. – №17. – P. 183-207.
11. Eckert P. Linguistic variation as social practice: the linguistic construction of identity in Belten High. –Malden: Blackwell, 2000. – 240 P.
12. Henne H. Jugend und ihre Sprache: Darstellung, Materialien, Kritik. – Berlin; New York: de Gruyter, 1986. – 358 S.
13. Januschek F. Die Erfindung der Jugendsprache // *Osnabrücker Beiträge zur Sprachtheorie*, 1989. – №41. – S. 125-146.
14. Kelle H., Breidenstein G. Geschlechteralltag in der Schulklasse. Ethnographische Studien zur Gleichaltrigenkultur. – Weinheim; München: Juventa, 1998. – 287 S.
15. Kerswill P. Children, adolescents and language change // *Language variation and change*. –1996. – Vol. 8, №2. – P. 177-202.
16. Mattheier K. Spricht die Jugend eine eigene Sprache? Ein Überblick über Forschung und Realität von “Jugendsprache” // Hausarbeit für das Hauptseminar “Dialekte des Heidelberger Raumes”. – Universität Heidelberg, Germanistisches Seminar, 1998. – S. 5.
17. Merriam Webster`s Medical Desk Dictionary. – Springfield, Mass.: Merriam-Webster Inc., 1993. – P. 14.
18. Neuland E. Jugendsprache und Standardsprache. Zum Wechselverhältnis von Stilwandel und Sprachwandel // *Zeitschrift für Germanistik, Neue Folge*. – Bern; Berlin u.a: Peter Lang, 1994. – №1. – S. 78-98.
19. Neuland E., Heinemann M. Tussis: hüben und drüben? Vergleichende Beobachtungen zur Entwicklung von Jugendsprachen in Ost und West // *Der Deutschunterricht*. – 1997. – №1. – S. 70-76.
20. Oeter R., Dreher E. Jugendalter // Oeter R, Montana L. *Entwicklungspsychologie*. – Weinheim: Beltz, 1995. – S. 310-395.

21. Pörksen U., Weber H. Spricht die Jugend eine andere Sprache? – Heidelberg: Schneider, 1984. – 141 S.
22. Reinke M. Jugendsprache // Heringer H.J. et al. Tendenzen der deutschen Gegenwartssprache. – Tübingen: Niemeyer, 1993. – S. 295-322.
23. Romaine S. The language of children and adolescents. – Oxford; New York: Blackwell, 1984. – 297 P.
24. Schmidbauer W. Jugendlexikon Psychologie. Einfache Antworten auf schwierige Fragen. – Hamburg: Rowohlt Reinbeck Verlag GmbH, 1976. – 181 S.
25. Schlobinski P., Kohl G., Ludewigt J. Jugendsprache: Fiktion und Wirklichkeit. - Opladen: Westdeutscher Verlag, 1993. – 241 S..
26. Schwitalla J. Die Vergegenwärtigung einer Gegenwart. Sprachliche Formen der sozialen Abgrenzung einer Jugendlichengruppe in Vogelstang // Kallmeyer W. Kommunikation in der Stadt 1. – Berlin; New York: de Gruyter, 1994. – S. 467-509.
27. Webster`s New Encyclopedic Dictionary. Köln: Könnemann, 1995. – 1639 P.
28. Wehrli Ch. Anglizismen in BRAVO. Eine empirische Untersuchung mit Schülern. – Zürich: Studentendruckerei, 2002. – 234 S.